

landen deze beteekenis van het hoofddek- sel geijft had. Dacht de vrouw nu daaren- tegen: »Die orde geldt wel in huis, maar niet in de kerk. Daar ben ik een vrijge- maakte des Heeren en leg mijn hoofddek- sel dus af!», dan ging het den weg van Jan van Leiden op, om als Christen de burge- lijke orde te minachten, op zij te zetten en te verbreken. En daarom nu legt Paulus er zulk een nadruk op, dat ook in Gods kerk de natuurlijke orde der dingen, gelijk die in de schepping is ingesteld, niet ver- waarloosd, maar geëerbiedigd zal worden. De vrouw is uit en om den man. Dat is de scheppingsordinantie Gods, en die ordina- tie wordt door Christus niet opgeheven, maar evenals alle overige scheppingsordi- nantien Gods door Christus gehandhaafd en bevestigd. Zoo wel in als buiten de kerk blijft daarom de vrouw de haar van God gegeven positie houden, en ze zou den aard van geheel de Christelijke religie miskennen, zoo ze opzettelijk het maatschappelijk gel- dende kenteeken van die positie in de kerk afleeft. Thans nu dit teeken als zoodanig in maatschappelijke zin anders werd, schuilt de hier bedoelde zonde dus niet in het zonder- hoed of muts in de kerk zitten (ook al blijft dit uit anderen hoofde te wraken), maar wel in haar meêdoen met de emancipatiezucht der wereld. En vraagt men wat dit dan nu met de engelen te maken heeft, vraag u dan slechts af, wat anders de zonde der engelen geweest is, dan juist diezelfde zucht naar emancipatie, dat zich niet willen stel- len in de positie, die Gods Souvereine macht voor hen beschikt had.

„Vergeet het niet“.

Vergeet het niet.
Deut. 25: 19.

Is vergeten zonde? Of is men, als ons iets ontging, er van af met te zeggen: Ik had het vergeten.

Haast zou men het laatste toegeven. Immers, als ge nu ter wereld eenvoudigt om de zaak niet gedacht hebt; als de heugenis er niet van in u opkwam, en niets hoegenaamd er u aan herin- derde, hoe ter wereld komt gij dit dan helpen, en hoe zou dit u toerekenbaar zijn?

In verreweg de meeste gevallen wordt bij huislijk plichtverzuim met de verontschuldiging, dat vergetelheid, allernutst opzet in het spel was, dan ook genoegzaam genomen, al voegt de persoon aan wien ongerief berokkend werd, er in den regel bij: *Ge hadt het niet moeten vergeten.*

Op dit laatste zegt dan de conscientie onwil- lekeurig ja en amen, ook al is men zich be- wust, dat het niet te veranderen viel; iets waar- uit blijkt, dat men over zijn vergeten, althans bij teedere of ernstige aangelegenheden, toch weer wel leed draagt, voelt en erkent dus dat *verge- ten* iets verkeerd is, en er dus wel terdege schuld in zit, en, voor het minst waar het een *vergeten* tegenover den Heere onzen God geldt, wel waarlijk erkent, dat er in het *vergeten* zonde schuilt.

In Gods Woord komt het *vergeten* dan ook wel terdege als zonde voor. »Zoo wij den naam onzes Gods hadden vergeten,« zegt Psalm 44: 21, »zou God zulks niet onderzoeken. Hij die de verborgenheden des harten weet?«

En wat nog sterker spreekt, keer op keer wordt ons in de Heilige Schrift het *niet vergeten* als een onafwijpelbare plicht opgelegd; iets waar rechtstreeks uit volgt, dat *niet verge- ten* ongetwijfeld als niet nakomen van onze dure verplichting, en alsoo als zonde veroor- deeld wordt.

Met name wordt ons op het hart gebonden, dat we den Heere onzen God, dat we zijn Naam, dat we zijn verbond niet vergeten zullen. »Looft den Heere, mijne ziele,« heet het in Psalm 103, »en vergeet geene van zijn weldadigheden.«

Aan heel Israël wordt het niet plicht gesteld, zorge te dragen, dat ook het nageslacht de daden des Heeren niet vergeet.

En, waar we hier vooral nadruk op leggen, in Psalm 119 heet het telkens: »*Uw Woord zal ik niet vergeten*«, »nochtans heb ik uwe Wet niet vergeten«, »uwe inzettingen heb ik niet verge- ten«, »ik zal uwe bevelen niet vergeten«, en zoo in vs. 176: »uwe geboden heb ik niet vergeten.«

Just dezelfde zin, waarin Mozes, na aan Israël de ordonnantien Gods te hebben voorgehouden, zijn rede besluit met het ernstig vermaan: *Vergeet het niet.*

Toch onderscheide men hier wel. Als ge zonder opzet, door drukte of afleiding, een plicht die u was opgelegd, vergeten hebt, ligt in het niet nakomen van uw plicht op dat oogenblik op zich zelf geen zonde.

Waren we alsoo alleen aansprakelijk voor onze tijdelijke daden op een gegeven oogenblik, zou zou zijn vol te houden, dat het vergeten van schuld vrij is.

Edoch zoo staat de zaak niet. We zijn volstrekt niet enkel verantwoordelijk voor wat we op een gegeven oogenblik doen of nalaten, maar ook wel terdege voor den toestand van onze persoon, waaruit zulk een nalatigheid voortvloeit.

Nu is het *vergeten* op zichzelf een rechtstreeksche krankheid des geestes, die voortvloeit uit onzen zondigen staat. De zonde heeft niet alleen onzen wil aangetast en verzwakt, maar ook ons verstand verduisterd, en een der meest jammer- lijke verduisteringen van ons verstand bestaat juist daarin, dat de gebrekkigheid van het ver- geten in ons gekomen is.

Adam in den staat der rechtheid kon niet ver- geten, en als we eens, van alle zonde vrij, onder Gods gezaligden verkeerden, zou al er evenmin ooit *vergetelheid* in ons kunnen zijn.

Vergeeten is een zwakheid, is een gebrek, is een verstoring van ons menscheijk bewustzijn. En in zoover we nu allen medeschuldig staan in Adam, zijn we wel terdege ook verantwoordelijk voor het droeve feit, dat het *vergeten* zoo telkens de gebrekkigheid en zwakheid van ons bewustzijn verraden.

Maar er is meer.

Ook de zondige zwakheid van het vergeten staat wel degelijk onder den genezenden invloed der genade, en zoowel in de algemeene genade, die allen menschen ten deel viel, als in de bij- zondere genade, die aan Gods uverkorenen is geschonken, werd ons een middel geboden, om bij ons zelve en bij onze kinderen dit *vergeten* wel niet geheel weg te nemen, maar dan toch aanmerkelijk te temperen.

Natuurlijk valt hierbij niet te rekenen met de gave van een bijzonder sterk geheugen, die het

God beleeft heeft, aan enkele geslachten en per- sonen te verleenen.

Wie hier zich op verheffen ging, of om deze gave laag op minder bedeeiden neerzag, zou aan de eere zijns Gods, die hem die gave schonk, te kort doen.

Maar afgezien hiervan is het feit onloochen- baar, dat goede opvoeding, zelfs goede school- opvoeding, een krachtig middel kan zijn, om deze slordigheid van het vergeten binnen zekere grenzen te beperken, en dat een levendig plichts- besef ook op verderen leeftijd geen geringe macht bezit, om dit zondige vergeten tegen te gaan.

Men klaagt er thans algemeen over, dat de drukte en de beweeglijkheid van het woelige leven onzer dagen, de *opmerkzaamheid*, d. i. het ver- mogen om zijn aandacht op een bepaalde zaak te zetten, zoo merkbaar verzwakt heeft; en juist dat gemis aan *opmerkzaamheid* werkt het ver- geten zoo bedenklijk in de hand.

Doch omgekeerd volgt hier dan ook uit, dat we wel waarlijk aan diezelfde vergeten, niet maar *iets*, maar zelfs *veel* doen kunnen, en dat het plicht van alle opvoeding, zoo bij onze kin- deren, als bij onszelf, is, om het binden van onze aandacht, aan wat we niet vergeten mogen, met inspanning en volharding te bevorderen.

Het denken aan iets en het vergeten van iets heeft zulk een diep zedelijke beteekenis.

Let maar eens op, hoe zelden we iets ver- geten, wat ons eigen ik voordoe kan aanbrengen, onzen roem kan verhoogen, of onzen invloed kan bevorderen, en omgekeerd hoe ge- makkelijk we allerlei vergeten, waarbij de liefde voor God en voor den naaste ons dringen moet.

Achter dat vergeten schuilt wel terdege onze zelfucht en ons gemis aan liefde.

Veel liefde maakt dat het vergeten zooveel minder wordt. Vaste gang, ernstige opvatting van zijn levensstaak, diepe vrees Gods doet telkens aan het vergeten afbreuk. En wie het geheim van Gods verborgen omgang kent, is allernutst vreemd aan die indachtig makende werking van den Heiligen Geest, die ons zoo vaak voor het schuldige vergeten behoede.

Zie, er werkt op ons geheugen, op onze her- innering tweemaal macht. Enerzijds een macht die van buiten in ons werkt, en die maakt dat het schrikbeeld onzer zonde ons najaagt, te- weegbrengt dat we een diep geleden leed niet vergeten kunnen, en dat enkele gewichtige mo- menten uit ons leven, gedurig, als vanzelf, weer in en voor onzen geest opdoemen.

Daarover verkeerden we dan *lijdelijk*.

Maar er is ook een macht van onzen eigen geest, die op ons geheugen en op onze herin- nering inwerkt, en juist die macht is het, die ons schuldig stelt, als we haar ongebruikt laten, en ons van het vergeten afhelpt, zoo we haar in de vrees Gods aanwenden.

Doch ook hier heeft de mensch al het rechte krom gemaakt en ook op het stuk van het vergeten geldt het: Wat we vergeten moesten, daar denken we telkens aan, en wat we nimmer vergeten moesten, ontgaat ons telkens.

Wat anderen ons misdaan hebben, moest ver- geten worden, en juist dat komt telkens in ons op en vervult ons met nijdigen zin. Gods daden vergeten we, maar wat we zelf verricht hebben, prikkelt ons telkens de nieren tot hoovaardij. De liefde van anderen genoten raakt in verge- telheid, maar wat we zelve voor anderen deden, rekenen we hun telkens in onze gedachten toe. Eigen leed staat ons telkens voor oogen, terwijl ander leed ons nauwelijks even beroert. Om de zorge voor ons lichaam en voor wat ons genot kan schenken, denken we met een bewon- derenswaardig geheugen, terwijl de belangen onzer ziel voor de eeuwigheid ons gedurig ont- gaan. Kortom, wat hij een edel karakter op den achtergrond moet schuilen, schuilt de zonde telkens naar voren in ons geheugen, en omge- keerd aan wat ons steeds met ernst vervullen moest, moeten we telkens en telkens weer her- innerd worden.

O, dat vergeten, waar men gemeenlijk zoo lichtig overheen stappt, wat sleept het niet al jammer na zich. Een vergeten, als waarvan Jozef het slachtoffer werd in den kerk. Een vergeten van de ellendigen in den lande, die naar God schreien. Een vergeten van een daad die aan een oogenblik hing, en waardoor een schade ontstond die onherstelbaar is. Een vergeten van wat we beloofd hadden, om de uitgedelde hoop als een verwijt tegen ons te doen voortwoe- ren. Een vergeten van onze heilige levensantatie, waardoor onze ziel verarmde.

De wrange vrucht van het vergeten reikt zoo ver, en waarom het niet bekend en beleiden, dat onder 't sferen volk over deze verrekeide zonde al even lichtzinnig geoordeeld wordt, als onder de kinderen der wereld.

En toch de Heere onse God laat ons niet los, Hij, die nimmer vergeet, en de hoop zijner ellendigen in der eeuwigheid blijft ge- denken.

Vergeet het niet, blijft Hij ons toeroepen, als om onze dure verplichting diep in te scherpen.

Vergeet niet mijn weldadigheid aan u, vergeet niet de genade die Ik u bewees, vergeet niet mijn heilig verbond, maar bovenal vergeet niet het *hoog en heilig gebod* dat Ik u ge- geven heb.

Ons vergeten helpt satan, en is onzaak dat de verleiding tot zonde ons telkens vat en de verzoeking ons ten val brengt.

Dan zijn we gelijk het bij Jesaja heet: *Verge- ters van den berg zijns heiligheds* (65: 11). We denken dan om Gods gebod niet, en zijn heilige ordonnantien staan niet voor ons, als een machtige berg, die zich vanzelf aan ons oog vertoont en door zijn ligging onzen weg bepaalt.

En daarom roept God aan die vergeters van zijn heiligheds toe: *Vergeet het niet*.

Dat woord doet Hij in onze ziele dringen, om wat in ons slaapt, wakker te schudden.

Hij maakt door dat woord, dat we *Zijner* weer gedenden, dat zijn geboden weer gehalte voor ons krijgen, dat zijn inzettingen weer onze vermakingen worden.

En de vrucht van deze zijne liefde is, dat het *minder* vergeten ons den berg zijner heilig- heid met vaster tred doet beklimmen.

Hij vergeet ons niet, opdat in ons het schul- dige vergeten zou gebroken worden.

Amsterdam, 7 December 1894.

Wij ontvingen het volgende ter plaatsing:

De Rectorale Oratie van Dr. F. L. Rutgers.

Mijn ziekte mag, nu ik weer langzaam door Gods goedheid herstelt, geen oorzaak zijn, dat de jongste Rectorale Oratie van mijn hooggeschachten vriend en ambtgenoot Rutgers in de *Heraut* onbesproken zou blijven.

Wel recenseerde de *Heraut* de rectorale

oraties steeds kort, omdat in zoo kleinen kring het elkander openlijk toezwaaien van lof hinderlijk voor het gevoel is van wie dien lof ontvangt, en omgekeerd critiek niet dan bij hooge noodzakelijkheid door een blad als het onze het vertrouwen mag schokken; maar een korte aankondiging althans van de gehouden oraties bleef in ons blad nog nimmer achterwege.

En ditmaal mag dit te minder, en omdat Dr. Rutgers openlijk den strijd aanbod met een buitenlandsch geleerde van hoogen wetenschappelijke naam, en overmits deze oratie vooral licht aanleiding tot misver- stand geeft.

Met name in zake het kerkrecht zijn onze Duitsch-Lutherse broeders steeds van een slechte markt thuis gekomen.

Ze stonden welbewust tegen het hierar- chisch beginsel van de Roomsche Cano- nisten over; maar misten den moed, om het eenig principieel daartegenover houd- baar systeem, gelijk onze Gereformeerde kerken dit aan de Schrift ontleenden, over te plaatsen.

Als straf voor deze halfslachtigheid zijn de Lutherse kerken in Duitschland dan ook steeds meer innerlijk ontredderd, en een speelbal in de handen der vorsten en der hofjuristen geworden.

De hieruit voortvloeiende zwakheid der Lutherse kerken werd voor de ernstige denkers onder de leiders van het kerkelijk leven in Duitschland steeds dieper oorzaak van smart, en keer op keer zijn van die zijde voorstellen gedaan en plannen geopperd, om aan dien onhoudbaren toestand een einde te maken.

Maar al zulke poging stuitte steeds af op den invloed der vorsten.

Nog onlangs is een Pruisisch hofprediker, die ook ten onzen geen vreemdeling is, door Duitschlands keizer zonder vorm van proces van het hof verwijderd, enkel wijl hij de meening had durven piten, dat de koning van Pruisen aan de Lutherse kerk de grootste weldaad zou bewijzen, indien hij van zijn onschijnlijke bisschoppelijke macht afstand deed.

Just daarom was het feit van zoo hooge beteekenis, dat in Professor Sohni eindelijk eens niet een theoloog, maar een jurist op- stond, die zonder sparen critiek op den be- staanden toestand en op zijn historische ont- wikkeling dorst oefenen.

Had nu Prof. Sohni het Gereformeerde kerkrecht historisch gekend en principieel begrepen, dan had zijn critiek ongetwijfeld tot een aanprijzen van het Calvinistisch kerk- recht moeten leiden.

Alle gegevens daarvoor waren in zijn uit- gangspunt en in zijn persoonlijke overtuiging aanwezig.

Ongeklungetwijfel echter was hij in ons kerkrecht een vreemdeling, en kwam er daardoor toe, na zijn veroordeeling van den bestaanden toestand, opruiming van al wat naar kerkrecht zweemde, als met het wezen der kerk in strijd, voor te staan.

Hier tegen nu is Prof. Rutgers in verzet gekomen, en heeft in zijn oratie op waar- derende en glasheldere wijze aangetoond, hoe Sohni's critiek over de Duitsch-Lutherse toestanden metterdaad onverbeterlijk is, maar hoe zijn conclusie daarom moest falen, omdat de enig ware oplossing, die het Gereformeerde kerkrecht bood, hem vreemd was.

Prof. Sohni heeft, naar ons ter oore kwam, van deze hoogst ernstige tegenspraak niet veel waardeering kennis genomen, en uitzicht geopend dat in het tweede deel van zijn werk, dat nog niet ter perse is, de critiek van Dr. Rutgers veelzins zal bevestigd worden.

Just echter om tot een betere beschou- wing mede te werken, moest Dr. Rutgers in zijn oratie van het kerkrecht wel op het recht als zoodanig komen, wijl anders één der twee termen van het probleem buiten het gedrag zou zijn gebleven.

Dit nu geeft den schijn, alsof Dr. Rutgers, hoewel theoloog, zich ditmaal een altoos gewaagden uitstap op juridisch gebied zou veroorloofd hebben.

Deze bedenking is dan ook door Dr. Rutgers zelve voorzien, en hij heeft ze op blz. 33 v.v. van zijn oratie bondig en schran- der beantwoord.

Toch is het niet overtollig, dat ook onze lezers hierop gewezen worden, opdat ook bij hen geen averechtsche denkbeelden over de onderlinge verhouding der Faculteiten insluipen.

Gehel ten onrechte stelt men het zich vaak voor, alsof de vijf Faculteiten eener Universiteit vijf hermetisch afgesloten, naast elkaar gebouwde cellen bewoonden, waar- acher de medicus, de jurist, de litterator enz., elk voor zich een met Lombosche muren omheind terrein ter bearbeiding ont- ving.

Dit echter is volstrekt niet zoo.

Op die wijs zou er noch een Universiteit, noch een wetenschap bestaan en zouden de Faculteiten vijf onafhankelijke schooltjes, elk op eigen geleiden, vormen.

Wel hebben de Faculteiten wat haar on- derling onderscheid, maar ze hebben even- zwer wat ze onderling *samenbindt*, en juist in dit laatste ligt het onderling verband der Universiteit.

Dit organisch verband kan wel bevorderd worden doordien de hoogleraren tot een- zelfde kerk behooren, op voet van vriend- schap met elkander leven, en gestadig van gedachten wisselen, maar hierdoor ontstaat het niet en het bestaat er niet in.

Vijftig hoogleraren van eenzelfde school kunnen kameradschappelijk zoo intiem mogelijk met elkander zijn, en dat ze toch, zonder het te weten, almeer alle vezelen van het organisch verband der Universiteit loswoelen. En omgekeerd kunnen dezelfde hoogleraren, uit wat oorzaak dan ook, in zekere verwijdering leven, en dat niettemin de ernst en het principieel karakter hunner studiën dat organisch verband steeds vaster hecht.

Het komt hier niet op de personen aan, maar op de methode van hun onderzoek en het beginsel waarvan ze uitgaan, overmits juist die methode en dat beginsel de levens- band is die alle Faculteiten saambindt.

Die methode, die hier natuurlijk generaal bedoeld is, raakt de vraag: *Langs wat weg kom ik tot zekere kennis?*

Eer op die vraag een antwoord, en hier voor alle Faculteiten, een gelijkvuldig ant- woord gevonden is, komt ge geen stap verder.

Geen geleerdheid hoe diepzinnig, geen belezenheid hoe wonderlijk, geen schrande- rheid hoe vernuftig ook, kunnen het gemis van een afdoende en steekhoudend antwoord op deze eerste aller wetenschappelijke vra- gen vergeoeden.

Wel kan ook hierbij het geniale u onbe- wust op het rechte pad leiden, en met een krommen stok een toch rechte slag wor- den gedaan, maar hoezeer dit dankbaar te erkennen is, het is toch niet wetenschappelijk.

En even gewichtig is de tweede vraag: *Van welk beginsel gaat ge uit?*

De methode raakt alleen den vorm van het onderzoek, de wijze waarop men te werk moet gaan, om tot een gewaarborgd resul- taat te komen; maar het beginsel raakt het voorwerp dat ge onderzoekt, de zaak zelve die aan uw studiën is aanbevolen, ook hier natuurlijk de vraag generaal gesteld.

En zoo gesteld, moet ook op deze vraag door alle Faculteiten een gelijkvuldig ant- woord worden gegeven.

Aan de beschouwing van de natuur, van het recht, van het kranke lichaam, van de kennis Gods en van ons menscheijk bewust- zijn, ligt een gemeenschappelijk uitgangsp- unt of beginsel ten grondslag, dat aller beschouwing beheerscht, en het is door dit gemeenschappelijk uitgangspunt, in verband met den gemeenschappelijk gekozen *weg van onderzoek* (methode), dat de Universiteit haar karakter en haar eenheid ontvangt.

Tot op zekere hoogte zou men daarom kunnen zeggen, dat deze beide vraagstukken buiten de Faculteiten liggen en aan alle Facul- teiten antieer zijn, gelijk dan ook de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gere- formeerden grondslag, nog eer ze eenige Faculteit in het leven riep, in den *wortel der zaak* het antwoord op deze beide vra- gen reeds vaststelde.

Bij het wetenschappelijk ontwikkelen ech- ter van wat ten opzichte van deze beide vragen in *dezen wortel der zaak* reeds vast- ligt, spreekt het vanzelf, dat de Letter- kundige faculteit groepen is het vereischte licht over het vraagstuk der methode te doen schijnen, evenals de Theologische Facul- teit steeds was aangewezen, om de tweede vraag toe te lichten.

Dit is geen suprematie van Faculteit over Faculteit, maar eenvoudige een uitvloeisel van het feit, dat methode een vraag in ons *bestaan* raakt, en de Letterkundige Facul- teit 's menschen bewustzijn, in al zijn om- vang, tot voorwerp van onderzoek heeft; alsook, dat het uitgangspunt voor alle over- tuiging steeds het *religieuze* centrum van ons innerlijk leven raakt, en deze religieuze wortel noodzakelijk Theologisch van aard is.

Zoo nu is ook het Recht, niet in zijn ont- wikkelvormen, maar in zijn uitgangsp- unt, een heilig, een religieus begrip, en op dien grond zag Dr. Rutgers volkomen juist in, dat de valsche opvatting van het Recht bij Sohni, niet anders kon bestreden worden, dan door op den religieus wortel van het Recht terug te gaan.

Gelijk men weet, heeft Calvijn in zijn *Onderwijzing van de Christelijke leer* zeer breedvoerig ook een kapittel over de *Over- heid* opgenomen, en onze Gereformeerde vaders hebben in hun werken over leer- stellige Godgeleerdheid dit eenig goede voor- beeld gevolgd, door steeds ook te handelen van den *magistraat*.

Ten overvloede wordt de zaak formeel zelfs door de Belijdenis der Gereformeerde kerken beslist, die elders en hier te lande, een afzonderlijk artikel wijdt ook aan de *Overheid*.

Wel verre van Dr. Rutgers te verdenken, dat hij het *»schoonmaker*, houd u bij uw leest!« ook maar eenigszins had vergeten, zijn alle vrienden der Vrije Universiteit hem dank schuldig, dat hij op zoo bondige en uit- nemende wijze, niet alleen onze eere tegen- over het Buitenland, en het deugdelijk recht der Gereformeerden tegenover de Luther- schen gehandhaafd heeft, maar dat hij niet minder zonder aarzelen opkwam voor de eenig houthare methode, en deze toepaste met een zoo zeldzame zuiverheid.

KUYPER.

Kerkelijke Deputaten.

II.

In het eerste Deel van Voetius' *Politica Ecclesiastica* komen de Kerkelijke Deputa- ten ook eenmaal ter sprake, ter plaatse waar betoogd wordt, dat geen kerk een deel van hare macht voorgoed kan ver- vreemden, door overdracht aan een persoon of aan een bestuurscollege of aan een andere kerk. Aldaar (Deel I, blz. 224) wordt aan het slot de vraag gedaan: »Of dan alle ker- kelijke afvaardiging, deputatie en commissie onwettig en gevaarlijk is?« Waarop wordt geantwoord:

»Geenszins; mits worde in acht genomen: 1°. dat het, in geval van noodzakelijkheid en volgens onderlinge overeenkomst of om der wille van de profijtelijkheid, eeniglijk ge- scheide om een bepaalde zaak te verrich- ten of uit te voeren, niet om door vervreem- ding en overdracht in het bezit te stellen van het recht zelf en van de macht zelve, die de kerken hebben; 2°. dat het geschiede voor deze of gene bijzondere en voorbij- gaande handeling of uitvoering, niet voor allerlei zaken naar believen, of wel in het algemeen voor alles; 3°. dat, indien het ge- schiedt voor een gansche groep van hand- delingen van dezelfde soort en orde, b.v.

voor de examens van candidaten tot den H. Dienst (van waar de naam van Exami- natoren gekomen is), of voor de kerkvisi- tatie (van waar de naam Visitatoren gekomen is), of voor de aankondiging van censuur of van hare opheffing (van waar vroeger de naam van Biechtvader gekomen is), zulks alleenlijk geschiede voor een bepaalden tijd.«

In eene latere verhandeling geeft het hoofdstuk over de ouderlingen aanleiding, om wederom, als in 't voorbijgaan, te vra- gen (Deel III, blz. 475): »Of bij ons de Deputaten der Synode, na het sluiten der Synode, Synodale macht hebben?« Waarop het antwoord is:

»Dit wordt wel als bezwaar tegen hen aangevoerd door Grotius, in zijn *»Pietaas»* enz., blz. 112, waar hij spreekt van »onze tusschen-regenten, die Deputaten der Synode genoemd worden, en die in den tijd dat er geen Synode gehouden wordt, zelve als Synode optreden.« Maar het is eene valsche beschuldiging. Zij hebben geenerlei macht (alle aanmatiging nu daargelaten); en van zulk eene macht als Grotius verint, is zelfs nooit eene schaduw door iemand gezien; tenzij dan voor enkele bepaalde en aan- gewezen zaken, die de Synode niet altijd kan afdoen, en die toch afgedaan moeten worden. Waar bijkomt, tot betere bewaring van de algemeene rechtzinnigheid, de bij- stand bij de examens der candidaten tot den H. Dienst. Nooit hebben zij Synodale macht; tenzij wanneer de Synode hun voor- schrift, deze of gene zaak met Synodaal gezag te beëindigen. In welk geval mij be- kend is, dat doorgaans afgevaardigden van naburige Classen of ook eenige anderen hun nog worden toegevoegd.«

In overeenstemming met het reeds aan- gevoerde wordt in de verhandeling over den dienst des Woords de volgende bepaling gegeven van hetgeen door »Deputaten« te verstaan is (Deel III, blz. 527):

»Deputaten of afgevaardigden zijn die ge- nen, die gekozen worden, om een bepaalde kerkelijke zaak of aangelegenheid, of wel bepaalde zaken en aangelegenheden, uit naam der geheele vergadering uit te richten. En zulke Deputaten zijn, overeenkomstig het onderscheid der vergaderingen, of Consisto- riale of Classicale of Synodale Deputaten. En dan voorts weder van tweerlei aard: 1°. die voor de eigene zaken en aangele- genheden, binnen het ressort van de Classe of Synode uit te richten, worden afgevaar- digd; aan welke bepaaldelijk die naam van *Deputaten der Classe of der Synode* ge- geven wordt; 2°. die tot het behandelen van zaken en aangelegenheden gezonden worden naar andere Classen of Synoden, waar hun dan eene adviserende stem wordt toegestaan; aan welke bepaaldelijk die naam van *Cor- respondenten* gegeven wordt.«

En nadat over deze Correspondenten een ander gezegd was, wordt dan met be- trekking tot de Deputaten hier nog bijge- voegd (blz. 528):

»De eigenlijk gezegde Synodale Deputa- ten, die een geheel jaar of wel twee jaren dienst doen, worden door Grotius in zijn *»Pietaas Ordinum Hollandiae»* zeer ten on- rechte en lasterlijk voor *tusschen-regenten* uitgemaakt, alsof de Synodale macht hun toekwam. Boven (Deel I, blz. 111) hebben wij omtrent hunne macht de noodige ver- klaring gegeven, en de ongunstige beschrij- ving, die een buitenlandsch schrijver over hen gegeven had, tevens verbeterd.«

In de zeer uitvoerige verhandeling, waarin Voetius het Gereformeerde kerkverband tegen de aanvallen der Independenten verdedigt, wordt ook geantwoord op hun bezwaar, dat de Gereformeerde kerken nieuwe titels, ran- gen of ambten in de kerk invoerden, o. a. door de benoeming van Kerkelijke Deputa- ten. En nadat herinnerd was, dat dit slechts een naam was ter aanduiding van predikan- ten of ouderlingen, die voor een bijzondere en tijdelijke handeling waren aangewezen (geheel in denzelfden zin, als waarin er vele dergelijke namen zouden te noemen zijn), wordt dan gesproken van een paar nadere bedenkingen, die de tegenstanders blijven tegenwerpen, en worden ook deze opgelost. Dit nu geschiedt in dezer voege (Deel IV, blz. 145 v.g.):

»Maar het schijnt toch, dat er vaste en blijvende ambten zijn, b.v. van Visitatoren en van Deputaten, en dat hunne colleges en vergaderingen met kerkelijke macht en gezag zijn toegerust.

»Antwoord: 1°. Het kan zijn, dat de eene of andere uitvoering eener regeling of het een of ander bijzonder feit in ons vader- land (waaraan bij deze tegenwerping mis- schien gedacht is) den schijn gehad heeft van hetgeen hier wordt tegengeworpen. Maar een misbruik maakt geen regel, en een bijzonder feit is bij ons geen kerkelijke wet; en nog veel minder hoort iets dergel- lijks tot het wezen van de Classicale of Synodale correspondentie in het algemeen, nl. van zulk eene correspondentie, als de kerken elders gerustelijk kunnen aannemen, en als wij zelve gaarne aanraden aan alle vromen die van anarchistische of van pauze- lijke-hierarchische heerschappij een afkeer hebben. 2°. Het heeft ook kunnen gebeu- ren, dat in een buitengewoon geval van dringenden nood (waarbij vaak de regel niet kan worden inachtgenomen) kerkelijke visitatoren of deputaten de in gevaar zijnde orde hebben moeten te hulp komen, daartoe bovendien geroepen zijnde door ge- nen wien het zingend. Maar dan toch alleen door raadgeving, en (om het zoo eens uit te drukken) door tusschenpraak en door aantekening van verzet; om het dreigend gevaar, de zeer ernstige beroering of mis- schien wel verwoesting der kerken en de algehele schending der orde, te voorkomen, of althans zóólang tegen te houden, totdat de Synode of Classe kon worden samenge- roepen; waartoe zij dan misschien ook wel de hulp der overheid hebben ingeroepen.

3°. Einde beuren, c- taten gez- volgens te voert- brengt, c- macht of wordt toe- zij tot d- door de- gezonden.

»Dit al- Kerkenon- de bemoc- ven word- Correspon- lijk men- worden al- tijk erken- gen die- kleed zij- buiten de- vinciale S- en in he- ten, enz., hebbers, de Classen- ouderlinge- aardige, a- den hebb- kracht va- ders zou- worden t- inspecteur- kerken z- onniskun- practijk e- ordening- 1571; ste- in de redi- Geene k- geen die- naar enz.

»Maar- paar verg- dienaar o- gezonden- die naare- (zeggen of- mede, da- zich verhe- of dat hij- van bissch- te worden- kerkelijke- lijks, als- gang van- het ware- dan breng- eene hoop- hunne bro-

»Evenw- er word- tatoren de- die bijzon- maar telke-

»Antwo- dezelfde p- 2°. Waar- men zeld- worden a- hier en da- overstelpen- de Classe- als de toe- van minde- heeft men- zes of tie- eene bepi- trekking t- er in dit- schied is- bijzonder- e- bijzondere- vestigd. Z- het Class- (waaromtre- misbruik a- schrijver e- éene lijn z- schelijke e- paus of v-

In de- wordt, ter- van Syno- ook meld- door midd- taten (De- van dan- voor:

»Of het- keraad en- eene l- Synode g- eindigt w- macht voo- eindigt w-

»Antwo- den zou n- die afgeva- wijl zij no- poeteeren- afgevaard- opgemaak- goedkeurin- uitspraak- minder ge- toch niet- te passen- is in de v-

Eindelijk- ding, word- natuurlijk- dat kerk- bouden z- zeiden, o- gesteld (D- de Nation- Deputaten- dingen ge- landsche- het antwo- het zal h- genomen, van hetge- en deels e-